

DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.4\(36\).2019.190192](https://doi.org/10.18371/fp.4(36).2019.190192)

УДК 336.763.54

БЕЗПЕКА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ НА РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

ДІДЕНКО Сергій Васильович

ст. викладач Черкаського інституту

ДВНЗ «Університет банківської справи»

аспірант ДВНЗ «Університет банківської справи»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3349-4046>

e-mail: didenkoserhii@gmail.com

Анотація. Трансляція теоретичних конструкцій розвитку та концепції банківництва в практичну площину управління фінансово-економічною безпекою обумовлює розробку методичних підходів діяльності банків на ринку похідних фінансових інструментів. У статті розкрито сутність та обґрунтовано ключові параметри ідентифікації найбільш імовірних загроз безпеці банку на ринку похідних фінансових інструментів, характер та спрямованість їхньої дії.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека; загрози безпеці банку; похідні фінансові інструменти; хеджування.

Постановка проблеми, винесеної в назву статті саме в такому ракурсі, зумовлена необхідністю розгляду безпеки, як багатоаспектного явища в площині діяльності банків на ринку похідних фінансових інструментів.

Дослідження проблеми забезпечення безпеки банків присвячено багато теоретичних та практичних розробок, в яких безпека банків розглядається з точки зору економічної, фінансової, інформаційної, кадрової безпеки, безпеки окремих банківських операцій.

Аннотация. Трансляция теоретических конструкций развития и концепции банковского дела в практическую плоскость управления финансово-экономической безопасностью обуславливает разработку методических подходов деятельности банков на рынке производных финансовых инструментов. В статье раскрыта сущность и обосновано ключевые параметры идентификации наиболее вероятных угроз безопасности банка на рынке производных финансовых инструментов, характер и направленность их действия.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность; угрозы безопасности банка; производные финансовые инструменты; хеджирование.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед авторів, які досліджували ці питання, слід виокремити праці відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема О. І. Барановського, В. А. Гамзу, І. О. Губарева, Т. М. Болгар, Н. Дудченка, Х. Засадну, Н. В. Зачосову, А. О. Єпіфанова, О. Колодізева, С. Мельник, І. Ткачук, О. М. Штаерта та ін.

Вітчизняні та зарубіжні вчені виокремлюють безпекознавство в діяльності банку, як комплексну наукову

систему знань щодо теорії та практики діяльності суб'єктів забезпечення безпеки банків шляхом виявлення, запобігання та усунення загроз й небезпек його діяльності.

Водночас з розвитком нових технологій та фінансових інструментів, які активно запроваджуються у практику вітчизняних банків важливим є аспект наукового пошуку щодо особливостей організації та функціонування системи захисту банку в нових умовах, зокрема забезпечення безпеки нових напрямів діяльності банків на ринку похідних фінансових інструментів.

На сьогодні проблема забезпечення безпеки діяльності банків на ринку похідних фінансових інструментів не розв'язана. Також не існує надійного інструментарію з оцінювання безпеки операцій з похідними фінансовими інструментами на основі індикативних показників безпеки діяльності банку.

Відтак метою даної статті є визначення шляхів удосконалення процесу управління безпекою банку з позиції організаційного та методичного забезпечення в умовах здійснення операцій хеджування ризиків.

Відсутність наукових досліджень щодо забезпечення безпеки механізмів діяльності банків на ринку похідних фінансових інструментів, підтверджують актуальність мети даного дослідження.

Виклад основних результатів. Сучасна модель фінансової системи в Україні все більше нагадує банкоцентриську модель, тобто в основі всього фінансового ринку провідну роль відведено банкам.

У країнах з банкоорієнтованими (bank-based system, or bank-oriented

system) банки відіграють більш значущу роль – у силу їхньої унікальності вони часто виступають локомотивом економічного зростання. Унікальність банків полягає у тому, що вони є грошово-кредитними інститутами (поряд із центральними банками й іншими депозитними інститутами), фінансовими посередниками (поруч із страховими компаніями, пенсійними й інвестиційними фондами) і посередниками ринку цінних паперів (поряд із професійними учасниками). Вони також виступають як провідні гравці на валютних ринках і в сфері міжнародних розрахунків [1, с. 11]. Банки є особливим видом фінансових посередників (таблиця 1).

Фахівці у сфері банківського безпекознавства з ключових чинників, які впливають на безпеку системи банківської діяльності, виділяють групи, що характеризують матеріальне та фінансове забезпечення виробництва; розміри та прогресивність основного виробничого капіталу; розвиток сфери досліджень, розробку технологічних нововведень, можливість кредитування на зовнішньому та внутрішньому ринках тощо [1 с. 128].

Природно, що банк є складною, ієрархічною, динамічною, керованою системою, здатною до саморозвитку. За способом взаємодії із зовнішнім середовищем він є відкритою системою, яка функціонує в умовах невизначеності (відсутності детермінованості), тому економічна безпека банку визначається рівнем економічної безпеки всіх підсистем, які входять до його складу.

Таблиця 1 – Місце і роль банків у фінансовій системі

Статус банку	Види активності
Грошово-кредитний інститут	Є носієм грошово-кредитного суверенітету: бере участь у центральній емісії і депозитно-кредитній мультиплікації, в передачі імпульсів монетарної політики центрального банку; обслуговує функціонування грошово-кредитного обороту
Елемент банківської системи	Сприяє підтримці безперервності грошово-платіжного обороту: є суб'єктом платіжно-розрахункової системи і валютного ринку; обслуговує національний і міжнародний товарний обороти; бере участь в операціях на ринку МБК і синдикованих кредитів
Фінансовий посередник	Забезпечує стійкість процесу трансформації заощаджень в інвестиції, що слугує умовою формування і розподілу сукупного капіталу: забезпечує інвесторів і зберігачів, а також інших посередників ліквідними коштами; підтримує ліквідність фінансових ринків

Джерело: [1, с. 11]

Це не суперечить методології системного аналізу, яка дозволяє виражати параметри аналізованої системи через параметри її складових з метою одержання комплексної логічної мо-

делі. Однак, слід урахувати, що при цьому система буде мати низку додаткових властивостей, які не характерні жодній зі складових такої системи.

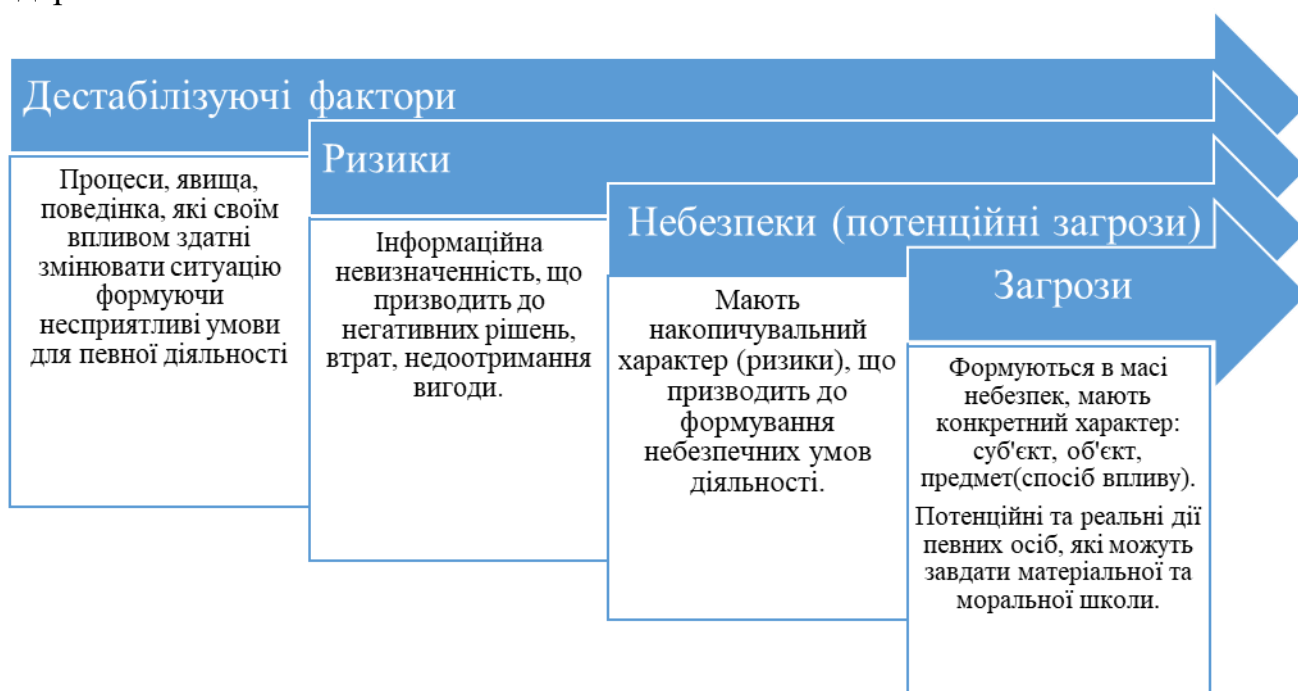


Рисунок 1 – Формування загроз банку

Джерело: авторська розробка

Безпека банку трактується як захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз; стан його зовнішнього та

внутрішнього середовища; один з основних елементів банківського менеджменту; організація заходів щодо запобігання можливим загрозам його діяльності.

Для діагностики кризових ситуацій комерційного банку необхідно насамперед у ході аналізу статус-кво і прогнозу розвитку виявити найбільш імовірні в майбутньому загрози його безпеці, характер і спрямованість

їхньої дії. Це зумовлює потребу постійного моніторингу чинників (порогових значень індикаторів), що спричиняють *внутрішні та зовнішні загрози безпеці банку* [1, с. 216].



Рисунок 2 – Алгоритм моніторингу стану безпеки

Джерело: авторська розробка

Як зазначає О. І. Барановський [1], крім чітко виражених кількісних параметрів фінансової безпеки банківських установ, для оцінки останньої слід використовувати і якісні показники. Так, загальна ефективність банківського бізнесу, поряд із такими компонентами, як платоспроможність, прибутковість, задоволення різноманітних потреб клієнтури, має включати *економічну надійність (якість)* – характеристику, що відображає ефективність впливу на стан нефінансового сектору економіки – промислового і сільськогосподарського виробництва, будівництва, транспорту та ін. В цьому контексті, вчений наголошує, що поняття «надійність банку» має комплексний характер і визначається

ступенем відповідності результатів діяльності банку поставленим цілям (вимогам): по-перше, як власне банку; по-друге, як елементу банківської системи; по-третє, як елементу фінансово-кредитного механізму держави [1, с. 218].

Економічна надійність банку (N) не піддається безпосередньому виміру, і її слід оцінювати як інтегральний показник, що включає цілу низку складових:

$$N = \{F(t_1, t_2, \dots, t_i); F(u_1, u_2, \dots, u_j)\},$$

де t_1, t_2, \dots, t_i – характеристика банківських технологій; u_1, u_2, \dots, u_j – характеристика якості управління банку в частині досягнення цілей економічного розвитку; i, j – кількість

чинників, що визначають якість банківських технологій і управління банку в частині досягнення цілей економічного розвитку [1, с. 218].

Трансляція теоретичних конструкцій стратегії розвитку і концепції управління в практичну площину

управління фінансово-економічною безпекою банку вимагає забезпечення аналізу основних загроз та можливостей розвитку самого банку, а також аналізу існуючих сьогодні стратегій і концепцій забезпечення безпеки банку та його поступального розвитку.

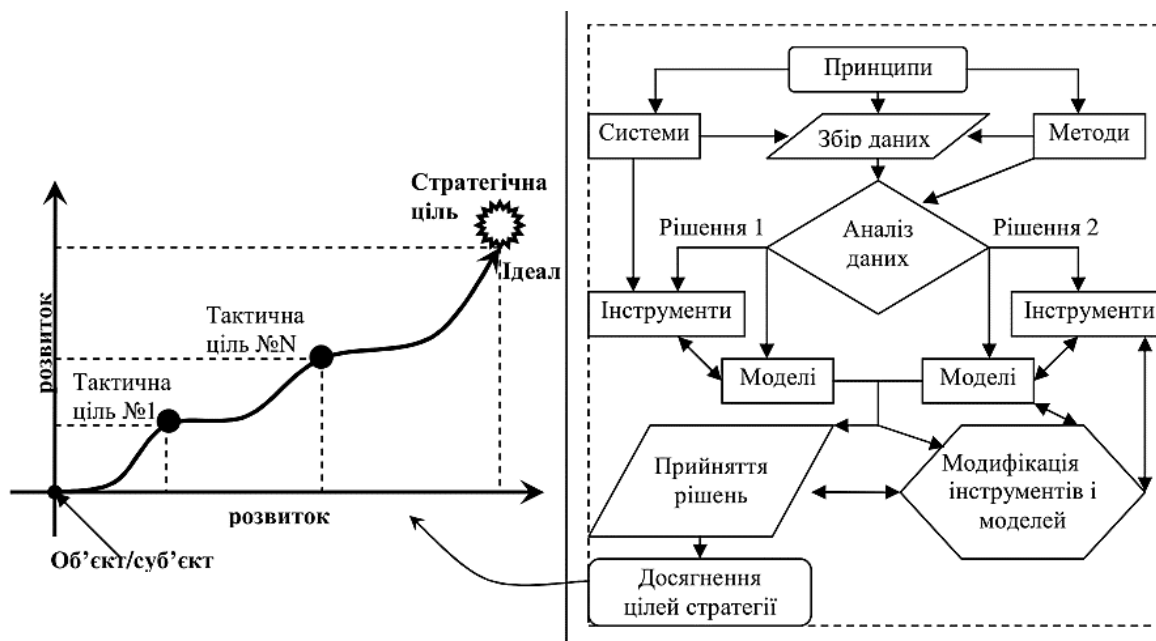


Рисунок 3 – Формування стратегії розвитку та формування концепції управління безпекою банку

Джерело: розроблено на основі [2]

У процесі управління безпекою на ринку похідних фінансових інструментів (ПФІ) варто окреслити індикативні показники, які дозволяють оцінювати зони безпеки. Один з них – це рівень безпеки використання похідних фінансових інструментів, який можна вимірювати низкою показників (Таблиця 2).

Розглянемо більш детально ключові індикативні показники безпеки похідних фінансових інструментів, їх економічний зміст та значення для ринку похідних фінансових інструментів (ПФІ).

Отже, для формулювання рівня безпеки на ринку ПФІ одним із показників оцінки є дельта (Δ , delta).

Відтак дельта дозволяє оцінити величину зміни вартості похідного фінансового інструменту V при незначній або малій зміні базисної цінової зміни базисного цінового фактору S .

За умови оцінки базисного активу - ставки відсотку або ціни базисного активу, величина зміни вартості фінансового інструменту V може бути обчислена за допомогою формули 1, що наведено в таблиці.

Таблиця 2 – Індикативні показники оцінки безпеки ринку ПФІ

№ п/п	Формули	Показники ринкових змін
1.	$Delta = \frac{\Delta V}{\Delta S}$	ΔV - зміна вартості ПФІ; ΔS - зміна вартості базисного активу.
2.	$Duration = -Delta \times \frac{1+r}{V}$	Duration - величина чутливості вартості; Delta - від'ємне значення зміни ціни фінансового інструменту; r - зміна процентної ставки; V - величина фінансового інструменту.
3.	$Gamma = \frac{\Delta Delta}{\Delta S}$	$\Delta Delta$ - незмінно мала зміна ціни вартості базисного активу; ΔS - ступінь зміни базисного фактору.
4.	$Vega = \frac{\Delta V}{\Delta \sigma}$	ΔV -зміна базисного чинника; $\Delta \sigma$ - зміна волатильності базового цінового чинника.
5.	$Theta = \frac{\Delta V}{\Delta t}$	ΔV - зміна базисного чинника; Δt - вимір часового проміжку, протягом якого відбувається зміна величини базисного активу.
6.	$\rho = \frac{\Delta V}{\Delta r}$	ΔV - зміна базисного чинника; Δr - зміна процентної ставки.
7.	$Lambda = \frac{\Delta V}{\Delta d}$	ΔV - це зміна базисного чинника; Δd - зміна величини дивідендів для опціонів на акції або рівня валютної процентної ставки у випадку з валютними похідними (свопами)
8.	$Speed = \frac{\Delta Gamma}{\Delta S}$	$\Delta Gamma$ - зміна показника delta в певний період часу; ΔS - ступінь зміни базисного чинника.
9.	$Color = \frac{\Delta Gamma}{\Delta t}$	$\Delta Gamma$ -зміна дельти за певний проміжок часу; Δt - змінюється проміжок часу, в рамках якого проводилися вимірювання.
10.	$Vomma = \frac{\Delta Vega}{\Delta \sigma}$	$\Delta Vega$ - зміна ризику похідних фінансових інструментів; $\Delta \sigma$ - зміна волатильності базового цінового фактору.
11.	$Vonna = \frac{\Delta Vega}{\Delta \sigma}$	$\Delta Vega$ - зміна ризику похідних фінансових інструментів; $\Delta \sigma$ - зміна волатильності базового цінового фактору.

Джерело: Узагальнено автором на основі [10], [9, с. 225]

При цьому, якщо відобразити залежність вартості інструмента від базового цінового фактору певної лінійної залежності, наприклад, простою лінією, то дельта буде відображати кут зміни, а її величина дорівнюватиме тангенсу відповідного кута. Отже, як і ціна базисного пункту, так і дюрація, в тому числі дельта, відображатимуть однаковий ступінь небезпеки, тобто чутливість вартості інструмента V до зміни величини інструменту V, а також до зміни про-

центної ставки r. Більш наочно цей процес ми можемо формалізувати за допомогою формули № 2.

Відтак враховуючи наведене формулювання, можемо отримати певне значення дюрації, за яким необхідно побудувати графік. Якщо графік цінового фактору буде представлений у вигляді прямої, то це говорить про постійну величину дельти. Але на практиці такий варіант не можливий.

Насправді найбільш поширеним є графік змінної дельти, тобто ми мо-

жемо спостерігати криву. При цьому дельта може бути змінною під впливом дії факторів ризику. У випадку з ПФІ таким індикатором може бути дельта для опціонів.

У той же час зустрічаються показники дещо іншого характеру. Наприклад, показник гамма (Γ , gamma), який характеризує зміну дельти при зміні базисного цінового (формула №3).

Не менш важливим показником ринку фінансових похідних є показник, який дозволяє виміряти також і волатильність фінансового інструменту. Йдеться про показник вега. Вега (vega) - це ще один показник ризику похідних фінансових інструментів, який вимірює зміна вартості інструмента при зміні волатильності базового цінового фактору формула №4 (таблиця 1).

В цілому показник вега розкриває різку, або раптову зміну базового фактору, коли показник Δ перебуває в поза межньому значенні, з досить великою амплітудою в умовах зміни значення волатильності базового цінового фактору. Це відбувається під час виникнення і розвитку кризових явищ на ринку. Варто зазначити, що відповідний показник не може використовуватися як цілісний індикатор виникнення кризи на ринку похідних. Вега не є прогностичним індикативним показником, а характеристикою фактичного розвитку кризи в економіці, зокрема, на окремо взятому ринку.

Наступна сукупність індикативних показників безпеки ринку похідних фінансових інструментів може бути об'єднана показниками ступеня зміни значення базового активу.

Першим таким індикативним показником є тета (θ , theta). Індикатор характеризує вартість фінансового інструменту при зміні терміну, що залишається до його виконання (формула №5). Таким чином, показник тета дозволяє сформулювати бачення щодо того, яким чином змінюватиметься ціна базисного активу протягом певного проміжку часу. Часовий проміжок може мати різну протяжність, і тому його співвідношення з величиною зміни базисного фактору може мати істотні наслідки. Даний показник часто відображається банками у звіті про прибутки та збитки. При цьому таке його відображення має статичний характер і не сприяє його адекватному аналізу. Для більш точного і прийняттого результату за цим показником необхідно в знаменнику зазначити не просто тимчасову зміну, а величину, яка відобразить різницю між тимчасовим зміною і початковим станом, точкою відліку.

Наступним важливим показником для дослідження ринку фінансових похідних є значення ρ . Так, показник ρ (ρ , rho) дуже часто використовується для позначення зміни вартості процентних опціонів при зміні процентної ставки (формула №6).

Процес зміни базисної ціни базисного активу, який в контексті безпеки оцінки ПФІ, відіграє роль вартості процентних опціонів, представляється вельми складним і суперечливим. Подібний процес не завжди має залежність лише від зміни процентної ставки. У випадку зміни даних вартості опціонів при зміні величини дивідендів ми можемо застосувати інший показник. Так, для вимірювання

ризикі необхідно достеменно знати, яке значення буде відображати зміна вартості опціонів при зміні дивідендів (формула №7).

У випадку з вимірюванням лямбда отримаємо подібну картину, як і в варіантах попередніх формулювань, тобто застосовуючи в чисельнику змінну базисного фактору, не враховується його кореляційний зв'язок з економічним змістом знаменника. Так і в даному випадку, якщо хочемо отримати прийнятне рішення, але знаменник свідомо беремо «з минулого», тобто знаменник, попри існуючу частку мінливості, залишається стабільним показником у порівнянні зі змінним чисельником. У схожому випадку зміна величини дивідендів Δd має бути зважена на кількісну складову, яка повинна бути властивостями кількісної складової дивідендів або валютних похідних інструментів. Лише в такому випадку ми отримаємо не стабільну (статичну) характеристику ринку, а цілком динамічний показник.

Іншим, не менш важливим показником зміни стану ринку фінансових похідних інструментів є значення зміни швидкості ціни базисного активу. Даний показник має назву speed («швидкість»), який деяких джерелах позначається грецькою буквою омега (ω , omega) [10]. Для розрахунку швидкості використовуємо формулу № 8 (таблиця 1).

Варто зазначити, якщо дельта – це перша похідна функція вартості інструменте за базисом цінового фактору, то саме гамма представляється як друга похідна, а швидкість зміни ціни – це вже буде похідна третього порядку.

На заключному етапі розглянемо показники, які характеризують ступінь зміни більш складних складових величин по відношенню до ринкових змінних.

Першим з таких показників є «ко-лор» (color). Показник відображає зміну гами в міру мінливості часу до виконання контракту: показник color розраховується за формулою № 9.

Наступним показником, який може характеризувати стан ринку, є показник вомма (vomma). Величина відображає чутливість значення змінної вега до зміни передбачуваної волатильності опціону. Вомма розраховується на основі формули №10. Зокрема, при всій суперечливості представленої формули ми можемо спостерігати, що розглянутий показник показує незначні зміни ціни базисного активу, які можуть вплинути на хеджування контракту при його наближенні до дати виконання.

Ще одним вагомим показником в структурі індикаторів ринку похідних фінансових інструментів є показник вонна (vonna), який можна розрахувати за формулою №11. Варто зазначити, обидвома показниками послуговуються при операціях з «екзотичними» фінансовими похідними.

Отже, на сьогоднішній день ми можемо констатувати декілька фактів. На ринку фінансових похідних існує істотна кількість індикаторів щодо значень, які або дублюють один одного, або не відображають необхідної повноти інформації, яку потребує ринок.

Як наслідок, на ринку ПФІ виникають невиправдані ризики, що досить

часто виникають на основі дії неринкових факторів, а саме некоректного застосування методів оцінки. Для ринку фінансових похідних проблема виміру безпеки, а відтак напрацювання індикативних показників, є особливо гострою в контексті гнучкості та адекватності тих чи інших формулювань у відповідності до сучасних вимог ринку.

В контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки, основним способом контролю над ризиками, що виникають при операціях із валютою, є хеджування з використанням строчкових інструментів (форвардні та ф'ючерсні контракти, опціони і угоди СВОП) [1, с. 465].

Послугуючись науковими працями О.І. Барановського зазначимо, що розвиток ринку похідних фінансових інструментів (деривативів) істотно впливає на ефективність банківського бізнесу, відтак еко-

номічну надійність та безпеку, внаслідок практичного використання похідних фінансових інструментів та операцій хеджування на основі відповідних інструментів [1, ст. 609].

В умовах діяльності на ринку похідних фінансових інструментів, на банки впливають ключові види ризиків, зокрема: ризик ліквідності, що виникає через незначні обсяги операцій із певними інструментами і недостатню кількість учасників; розрахунковий ризик, викликаний ризиком «контрагента»; ціновий ризик, зумовлений коливанням котирувань за деривативом, та правовий ризик пов'язаний із незавершеністю формування правової бази [1, с. 422].

Необхідно відмітити, що наявність в істотній мірі всіх видів ризиків, істотно уповільнюють поступ вітчизняного ринку похідних фінансових інструментів.

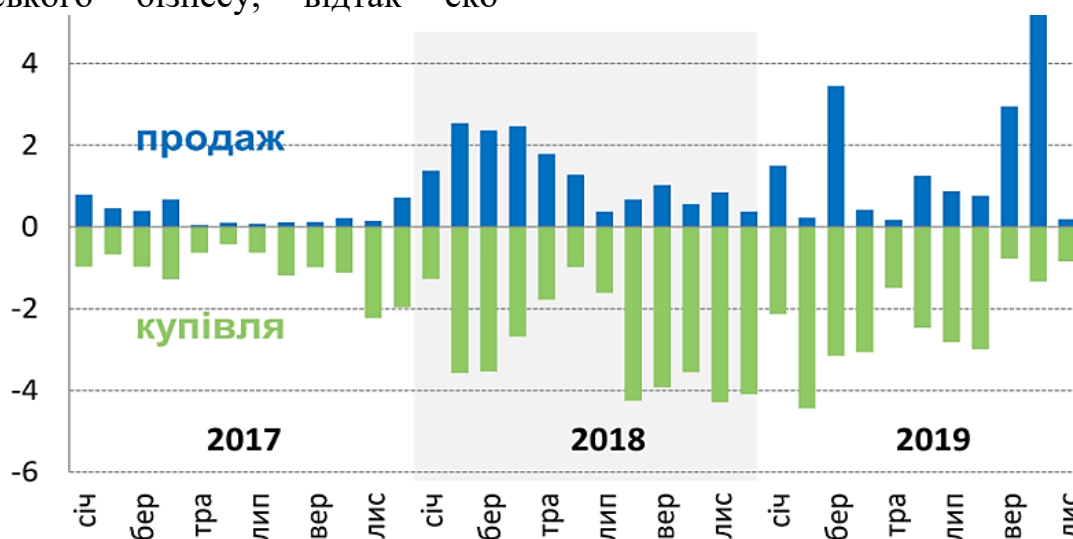


Рисунок 4 – Середньоденний обсяг клієнтських форвардів, млн. дол. США

Джерело: НБУ [6]

Згідно зі статистичними даними регулятора [6], у 2017 році обсяг клієнтських форвардів становив 267 млн. дол. США – купівля, продаж - 77

млн. дол. США. У 2018 році спостерігалось істотне зростання строчкових операцій на основі форвардів. Відтак купівля становить 736 млн.

дол. США, продаж - 335 млн. дол. США. Розвиток валютної лібералізації обумовлює подальшу активність, і на початок 2019 року купівля складає 512 млн. дол. США, продаж - 355 млн. дол. США.

Світова практика демонструє протилежну картину. Згідно з даними Банку міжнародних розрахунків, на валютні операції СПОТ припадає лише 30% всіх операцій [7, с. 6]. В цей час на Міжбанківському валютному ринку України частка операцій типу СПОТ перевищує 97% (з урахуванням СВОПів близько 80%)[6].

Отже, ринок деривативів не набув належного розвитку в силу інституційної незрілості, а відтак, управління ризиками у банках є недосконалими.

Варто зазначити, що розбудова ринку похідних фінансових інструментів, окрім безпосередньої функції – хеджування, розширяє можливості суб'єктів ринку доступу до інформації. Така властивість ринку обумовлює ефективність управління фінансовими ризиками, сприяє застосуванню адекватних методів їх оцінки, зменшення інформаційної невизначеності та мінімізації трансакційних витрат, а, відповідно, розвиток та удосконалення політики комунікацій в умовах стратегії монетарної політики держави – режиму інфляційного таргетування.

Функції опосередковано-економічного впливу інструментів на ринкову кон'юнктуру проявляються як наслідок використання ПФІ, що призводить до встановлення цінових параметрів відкритих для аналізу та оцінки суб'єктами ринку. В багатьох дослідженнях сучасне розуміння

функціонування ринку ПФІ будується на гіпотезі ефективності. Ефективність передбачає негайне та максимально об'єктивне відображення в цінах актуальної інформації. Також вважається, що, керовані однаково професійними учасниками, ринки прагнуть до рівноваги, а будь-які відхилення випадкові, що обумовлює підґрунтя для арбітражу. Отже, ринок ПФІ є важливим джерелом об'єктивної інформації та диверсифікації доходів фінансових посередників. Він є інформативним для аналізу і прогнозування майбутнього ціноутворення відносно реальної вартості активів та кореляції щодо динаміки перспективного розвитку кон'юнктури відповідного сегменту економіки, яка відображається у подальшому на тенденціях раціональних очікувань суб'єктів ринку.

Поступальний розвиток ринку ПФІ вимагає реформ інституційного забезпечення та організаційно-правового регулювання.

Правові механізми інституційного забезпечення ринку похідних фінансових інструментів набувають комплексного розвитку. Нещодавно Рада з фінансової стабільності розглянула майбутню реформу, щоб оцінити її вплив на фінансову стабільність.

Зокрема йшлося про напрями консолідації інфраструктури ринків капіталу на наступні три-п'ять років. Передбачено поетапне реформування відповідно до міжнародних стандартів двох елементів інфраструктури ринків капіталу України: депозитарно-розрахункового та клірингового. У цій сфері НКЦПФР було підготовлено проєкт Закону «Про ринки капіталу та регульовані ринки», спрямований на

імплементацию в Україні норми щодо фінансових інструментів та регульованих ринків європейських директив. Також нещодавно, подано на розгляд проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів, який регулює відносини, що виникають під час емісії, обігу цінних паперів та виконання зобов'язань за ними, укладення і вико-

нання деривативних контрактів та правочинів на ринках капіталу, а також під час провадження професійної діяльності на ринках капіталу та провадження професійної діяльності операторами регульованих товарних ринків [8].

Для підвищення ефективності ринків капіталу законодавством передбачено такі зміни у частині розбудови ринку деривативів (рисунок 4).

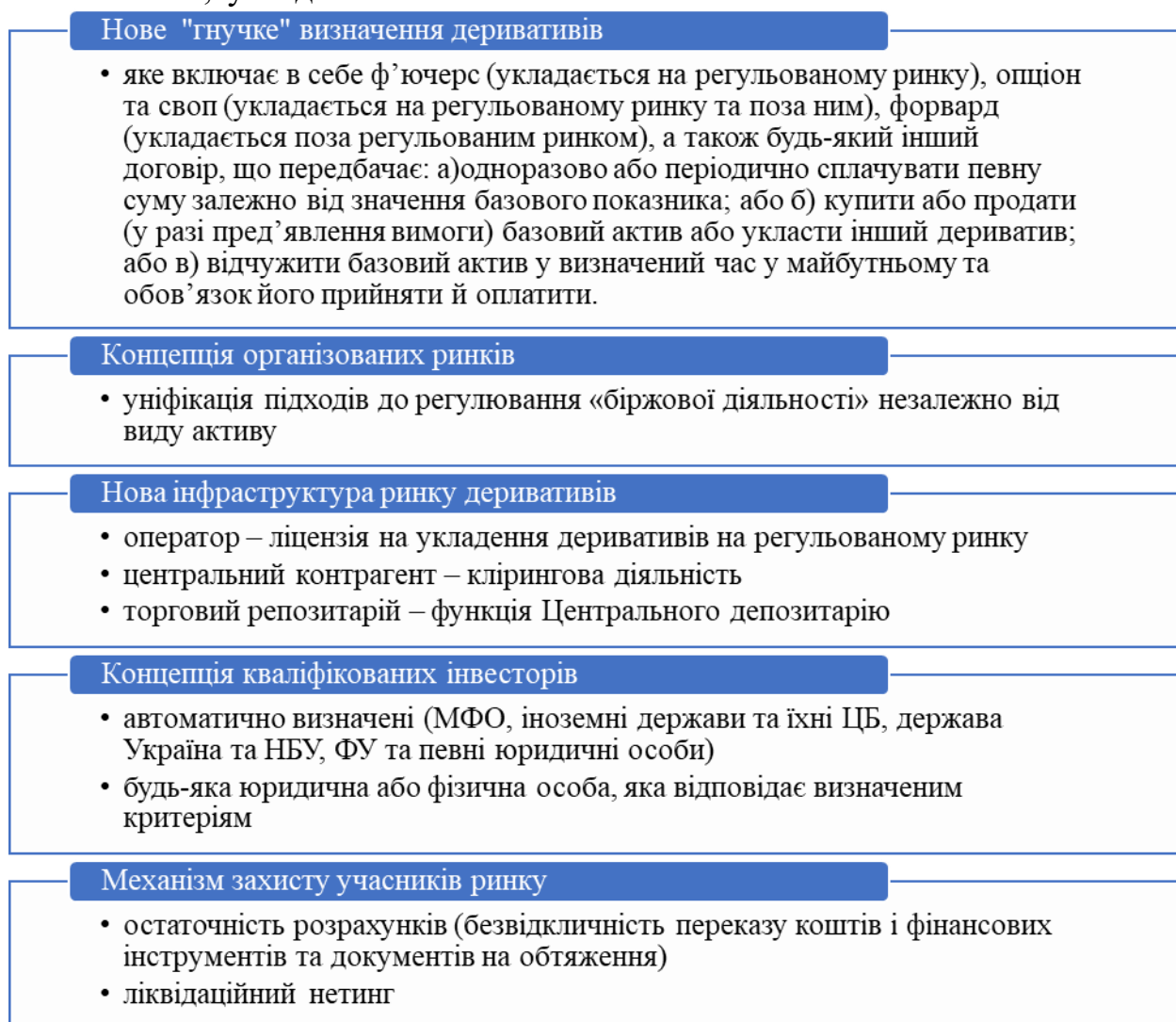


Рисунок 4 - Основні положення законопроекту з організаційно-правового забезпечення ринку ПФІ

Джерело: узагальнено автором

Запровадження деривативів, базовим активом яких є товари та фінансові інструменти, дасть змогу знизити залежність виробників від цінних і валютних коливань, але потребуватиме створення умов для прозорого ціноутворення на базові активи деривативів. Повноцінне впровадження деривативів в Україні лише на аграрну продукцію (зернові культури, соняшник) та енергоносії (газ, електроенергія) дасть змогу створити ринок обсягом близько \$30 млрд на рік [3].

Наразі для низки активів в Україні відсутнє належне регулювання товарних ринків та процедури справедливого ціноутворення. Крім того, згаданими вище законопроектами передбачено шлях імплементації в Україні норм MiFID II, MiFIR, EMIR, а також принципів IOSCO стосовно центральних контрагентів (PFMI). Такий підхід сприятиме розвитку ринку деривативів і його нової інфраструктури (у т. ч. торгового репозиторію, центрального контрагента), стимулюватиме підвищення якості управління ризиками, дасть змогу запровадити інститут кваліфікованих інвесторів і категорії базового активу деривативу, забезпечить додатковий захист прав некваліфікованих інвесторів і власників облігацій. Відтак, йдеться про поліпшення якості процесів формування цін на ринках базових товарів, зменшення цінової волатильності та залежності України від цінової динаміки інших країн сприятиме сукупному зменшенню ризиків стабільності фінансової системи.

Варто зазначити, що велика частка українського експорту – це сировинні товари, насамперед аграрна продукція

та метали, ціни на які можуть змінюватися залежно від ситуації на світових ринках. В таких умовах країна з «малою відкритою економікою», якою є Україна потребує інтенсивного поступу ринку похідних фінансових інструментів. Адже, якщо зростає експорт, є притік інвестицій, економіка розвивається, інфляція є низькою та стабільною. Внаслідок цих фундаментальних факторів нацвалюта укріплюється. Якщо ціни на експортні товари знижуються, зменшується постачання за кордон, інвестори не готові інвестувати і навпаки виводять дивіденди, інфляція різко зростає, населення не довіряє гривні, купуючи валюту, – гривня послаблюється.

В умовах плаваючого валютного курсу власники бізнесу та фінансові директори мають звернути увагу на інструменти хеджування, які вже доступні в Україні, а банки потребують ефективних механізмів діяльності на ринку ПФІ. Передусім, зокрема, форварди з постачанням й без постачання базового активу (NDF), які можна укладати з банками під експортно-імпорتنі операції або кредити від нерезидентів. Хеджування ризиків сприятиме ефективності бізнес-плануванню і дасть змогу бізнесу концентруватися на основній діяльності, а не на коливаннях курсу.

Висновки. Розвиток ринку похідних фінансових інструментів (деривативів) істотно впливає на ефективність банківського бізнесу, відтак економічну надійність та безпеку, внаслідок практичного використання похідних фінансових інструментів та операцій хеджування на основі відповідних інструментів. На ринку фінансо-

вих похідних існує істотна кількість індикаторів щодо значень, які або дублюють один одного, або не відображають необхідної повноти інформації, яку потребує ринок. Як наслідок, на ринку ПФІ виникають невиправдані ризики, які досить часто виникають на

основі дії неринкових факторів, а саме некоректного застосування методів оцінки.

Поступальний розвиток ринку ПФІ вимагає реформ інституційного забезпечення та організаційно-правового регулювання.

Список використаної літератури

1. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. К. : УБС НБУ. 2014. Т. 2 : Безпека фінансових інститутів. 715 с.
2. Васильчишин О. Б. Фінансова безпека банківської системи України: філософські детермінанти : моногр. Тернопіль : ТНЕУ. 2017. 358 с.
3. Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності (червень 2017 – липень 2018). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=77402341>.
4. Діденко С. В. Потенціал похідних фінансових інструментів для розвитку фінансового посередництва на основі цифрових технологій. Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства : монографія / За ред. Пантелеєвої Н. М., Колодія С. Ю., Ребрика М. А. Черкаси: вид-во ПП Чабаненко Ю.А.. 2018. 441 с.
5. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. К. : УБС НБУ. 2014. Т. 1 : Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.
6. Використання форвардів в умовах нового валютного регулювання URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Instrumentu_hedjyvannia_valytnuh_ruzuki_v_pr_2019-12-03.pdf?v=4&fbclid=IwAR1X2i_4BFaVQy8fMgzvsXskJFDOOn4g4aQhV6O2yV3kfeSPoMOMViiFjNLw.
7. BIS Triennial Central Bank Survey. URL: https://www.bis.org/statistics/rpfx19_fx.pdf.
8. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67117.

9. Діденко С.В. Індикативні показники безпеки ринку похідних фінансових Інструментів. Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (25 жовтня 2019 року, м. Черкаси). Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи». 2019. 405 с.
10. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / Под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. М.: Альпина Паблицер. 2003. 786 с.